

ОБРАЗОВАНИЕ И КВАЛИФИКАЦИЯ

6/ '03

50

Информация и усъвършенстване на учителите - мисията на ДИЧЦ

10 години
"Образование и
квалификация"

БРАЗОВАНИЕ И КВАЛИФИКАЦИЯ

Двумесечно
научнометодическо
списание

Година XI

ноември – декември 2003

Департамент за информация и усъвършенстване на учители
Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

Главен редактор

доц. д-р Румяна Кушева

Заместник главен редактор

доц. д-р Станка Вълкова

Отговорен редактор

Габриела Каменова

Редакционна колегия

доц. д-р Здравка Костова

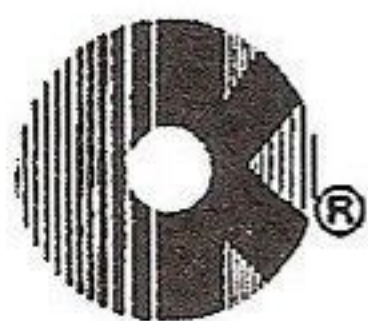
доц. д-р Марияна Стефанова

гл. ас. Здравко Новев

ст. ас. инж. Александра Ножарова

Водещ броя

доц. д-р Марияна Стефанова

Адрес на редакцията

Департамент за информация и усъвършенстване на учители –

СУ „Св. Климент Охридски“

1619 София, бул. „Цар Борис III“ № 224

тел. 857 21 24, 957 00 12; 13; 14; 15 и 16 (вътр. 288)

Списанието се издава по решение на Съвета на Департамента

Предпечатна подготовка

Ангелинка Бенчева

Съдържание

ЮБИЛЕЙ С ПРОЕКЦИИ В БЪДЕЩЕТО

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПРОДЪЛЖАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА ПЕДАГОГИЧЕСКИТЕ КАДРИ	5
---	---

ЕВРОПЕЙСКИ ОПИТ

РАЗВИТИЕ НА ЕСТЕТИЧЕСКО ОТНОШЕНИЕ КЪМ ПРИРОДАТА.....	9
<i>Лейла Печко</i>	
БЪЛГАРСКИЯТ ПРИНОС КЪМ МЕЖДУНАРОДНОТО ДВИЖЕНИЕ ЗА ПЕДАГОГИКА „ФРЕНЕ“	20
<i>Надежда Богданова</i>	
МЕЖДУНАРОДНО АТЕЛИЕ ПО ГРАЖДАНСТВЕНОСТ	26
<i>Валентин Новев</i>	

АСПЕКТИ НА ПРОМЯНАТА В БЪЛГАРСКОТО УЧИЛИЩЕ

САМООБУЧАВАЩОТО СЕ УЧИЛИЩЕ	28
<i>Здравко Новев</i>	
ОБРАЗОВАТЕЛНИЯТ ОБРАЗЕЦ И КВАЛИФИКАЦИЯТА НА УЧИТЕЛЯ ПО ФИЗИКА	36
<i>Нели Димитрова</i>	
УЧИТЕЛСКОТО ПОРТФОЛИО	40
<i>Вася Делибалтова</i>	

ПСИХОЛОГИЯ НА РАЗВИТИЕТО

ЕМОЦИОНАЛНО РАЗВИТИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ НА ДЕТЕТО	48
<i>Райна Захариева</i>	
ПУБЕРТЕТНАТА ВЪЗРАСТ	61
<i>Миlena Бонева</i>	
ПРОФЕСИОНАЛНО ОРИЕНТИРАНЕ, КОНСУЛТИРАНЕ И МОТИВИРАНЕ НА ДЕЦАТА С ДИАБЕТ	65
<i>Георги Хаджийски</i>	

ПЕДАГОГИЧЕСКА ДИАГНОСТИКА

КОДИРАНЕ НА ГЛАСНИТЕ ЗВУКОВЕ В ПИСМЕНАТА РЕЧ ОТ ПЪРВОКЛАСНИЦИ ПРЕЗ БУКВЕНИЯ ПЕРИОД	77
<i>Маринела Матеева</i>	
УМЕНИЯ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ 4. КЛАС ДА ВЪЗПРОИЗВЕЖДАТ ОПИСАТЕЛЕН ТЕКСТ	85
<i>Красимира Константинова</i>	

ХУДОЖЕСТВЕНО ВЪЗПИТАНИЕ

МЕТОДИЧЕСКИ И ТЕХНИКО-ТЕХНОЛОГИЧНИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ИЗПИСВАНЕТО НА ИКОНОПИСНО КОПИЕ	91
<i>Мариета Савчева</i>	

ОТЗИВИ

ОБЩЕСТВО НА ЗНАНИЕТО И ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ВСИЧКИ	99
<i>Стоянка Даскалова</i>	

ПУБЕРТЕТНАТА ВЪЗРАСТ

Предотвратяване на неумишлените увреди, насилията и самоубийствата

Милена Бонева

Половото развитие започва при наличие на определена зрелост на организма. Стимулираща роля в този процес играе мозъчната кора. Импулсите, идващи от нея, достигат до жлезите с вътрешна секреция, които започват усилено да произвеждат полови хормони. Те съдействат за оформяне на тялото на момчетата и момичетата съответно в мъжки и женски тип. Началото на пубертетната възраст е към 10-ата, 11-ата година и продължава 4–5 години.

Още в началото на пубертетната възраст започва оформянето на т.нар. вторични полови белези. При момчетата се развиват костите, мускулите и гръдният кош и тялото им добива характерната за мъжа форма. При момичетата се увеличава подкожната мазнина, особено в областта на таза и бедрата, и цялата им фигура придобива закръглена форма, характерна за женското тяло.

Типични са и различията в окосмяването. Степента на полово развитие при момичетата се определя по окосмяването на подмишничните ямки, пубиса, развитието на млечните жлези, появата на първата менструация и установяването на менструален цикъл. При момчетата се отчита окосмяването на подмишничните ямки и пубиса, мутирането на гласа, окосмяването на лицето и развитието на ларинкса.

Милена Бонева е начален учител в ОУ „Неофит Рилски“ – Килифарево.

В началото на пубертетната възраст започва да се усъвършенства и висшата нервна дейност, нарастват потребностите от общуване – особено с връстници или с близки по възраст. Стремелът към близост, взаимното разбиране между момчето и момичето имат своите дълбоки корени във физическото и биологичното развитие на детския организъм. Те имат и своите сложни психологични причини. През това време протича половото съзряване у момчетата и момичетата, което е период на подготовка на организма към неговите производителни функции. Сега подрастващите се стремят да узнаят как се създава човекът, как се развива и оформя, как се ражда. Те се вълнуват и от половите отношения, но не смеят да се обърнат с подобни въпроси към родители и учители, още повече че, когато са питали, поначало са получавали уклончиви отговори. Вероятно и поради това малките ученици получават първите отговори на тези важни въпроси от улицата, от по-големите, но некомпетентни приятели, от забранените филми или книги.

Настъпването на пубертета и неговата продължителност са в зависимост от социалните условия, околната среда, наследствените особености на организма, здравното състояние и др. Промените в психиката, особените и често необясними за възрастните поведенчески реакции, засилването на някои отрицателни характерови черти у съзряващите деца ги водят до прибързани и необмислени постъпки, нарушения на семейната, училищната и обществената дисциплина, временни училищни неудачи.

Много важно в този период е обстоятелството, често игнорирано от началния учител, че душата на подрастващите става особено чувствително огледало, в което се отразяват (и утвърждават) понятията и социално-етични категории като „честност“, „справедливост“, „човечност“. Чувството за малоценност нерядко завладява децата. Това води до потиснатост, затвореност, бягство от заобикалящия ги свят. И тук класният ръководител нерядко прибързано прави извод, че детето е „егоист“ и „индивидуалист“, като по този начин укрепва в съзнанието му мнението, че никой не го цени, че всички го пренебрегват, че не е пригоден за живота и времето, в което живее, че никой не го разбира. През този период подрастващите със слаб тип висша нервна дейност лесно се обиждат и отчайват, изпадат в състояние на апатия, песимизъм и страх. Нерядко се стига до конфликти със семейството, училището, до бягства от къщи, а за съжаление и до бягство от живота. Като резултат: разпространение сред децата в тази сложна и деликатна възраст на отклонения като тютюнопушене, наркомания, алкохолизъм, венерически болести, СПИН... Опитите за само-

убийство по незначителни за родители и учители поводи в тази възраст не са редки и почти винаги са успешни.

Психологическият подход към суицидните явления отбелязва наличието на четири симптоматични за склонност към самоубийство черти: 1) силно смущение – нарастване на общата обърканост на човека; 2) повишена враждебност – зачестяване на себеотричането, вината, срама, себеобвиненията и постъпките, насочени срещу собствения интерес; 3) остро и почти внезапно стесняване на интелектуалния фокус, ограничаване на мисловните процеси, намаляване на съдържателния обхват на мисленето, загубване на способността да се откриват алтернативни решения; 4) натрапливо присъствие на идеята за прекратяването, т.е. на прозрението, че е възможно да се сложи край на страданието чрез прекъсване на непоносимия поток на съзнанието.

Първичното предотвратяване на самоубийствата включва радикално намаляване на националните и глобалните икономически и социални напрежения и дълбоки промени в благоприятна посока на някои управленски и обществени модели. Когато говорят за предотвратяване на самоубийствата, повечето хора имат предвид или здравна просвета, или интервенция при самоубийства (пряка намеса при опит за самоубийство или лечение на лице, извършило такъв опит). При много суициди у малките ученици се откриват общи проблеми – значителни нарушения в семейството и социалния живот в детството и усилване на субективното отчаяние в пубертетната възраст под влияние на стресови ситуации или преживявания, след които се прави опит за самоубийство.

Основният принцип в дейностите по предотвратяване на самоубийствата е, че проявите на суицидно поведение почти винаги се предшестват от някои предсуицидни признаци и че след като бъдат идентифицирани, суицидните състояния могат да бъдат променени, а опитът за самоубийство – предотвратен. Тези „ключови признаци на самоубийството“ са или вербални (например: няма да ме видите повече), или поведенчески (например раздаване на ценна собственост). Реагирането на предсамоубийствените ключови признаци е главният път към предотвратяването на смъртта чрез самоубийство.

Въпросът за предотвратяване на самоубийствата стои с особена острота днес, когато най-големите натоварвания са върху нервната система – битови и професионални конфликти, безработица, алкохолизъм, почти постоянен стрес. Повече от наложително е да се постигне още по-голяма съгласуваност между родители, учители и лекари, защото най-застрашени от опити за самоубийство са подрастващите, чиито роди-

тели са извършвали суициди, които не могат да си изработят устойчиви модели на поведение, импулсивни са и епизодично губят контрол.

Един от основните подходи в психологическото изследване на насилието е предвиждането му, преди то да се е проявило. Сред най-индикативните предвиждащи фактори на насилието са: 1) липса на подкрепа от членовете на семейството; 2) насилие в семейството, насилнически поведенчески модели сред връстниците; 3) отсъствие на стабилна работа; 4) наличие на „доброволни“ жертви и наличие на оръжия; 5) наличие на алкохол и скорошност на извършен агресивен акт.

Трябва да се отчете фактът, че насилието се среща по-често при учениците от началните класове, особено в случаи на депресивни, млади, незрели и неопитни родители. Майчините депресии са чести, най-вече при жени, зле подпомагани от техните съпрузи, както и при жени с по няколко малки деца. Ранните раздели поради заболяване на майката или детето създават допълнителни трудности за установяване на здрава връзка. Бедността, брачната дисхармония, самотността на майката и наличието на насилие в детството на родителите са допълнителни рискови фактори за малтретиране на детето.

Грубите обноски на родителите, гневът, агресивността постепенно стават черти на поведението и на децата. Изплашените или боязливи деца често се превръщат в побойници, невнимателни са към своите другари и трудно се адаптират към изискванията на обществото. Началният учител трябва постоянно да помни, че успехът във възпитателния процес зависи и от микросредата, в която живеят и се възпитават децата – семейството. Ако се потърсят причините за насилието сред малките ученици, неотменно ще се стигне до специфичните условия на живот в семейството, до привычките на самите родители. Характерите на майката и бащата, възгледите им за живота неминуемо ще дадат отражение върху възпитанието на детето ученик. И още нещо – бъдещото му развитие и запазването на емоционалното му равновесие се предопределят в значителна степен от равнището на възпитание на неговите родители.

ЛИТЕРАТУРА

- Гъбев, Е. Наръчник на участъковия лекар. С., 1987.
Енциклопедия по психология. С., Наука и изкуство, 1998.
Майхен, Б. Как да се справим със стреса. С., Атлантис, 1993.
Хаджиев, Д. Нервни болести. С., Медицина и физкултура, 1990.